

τὸν ἴδιον φίλον του Pacheco. Οὗτος τὸν ἠρώτησε τί ἦτο δυσκολώτερον, τὸ ἰχνογραφεῖν ἢ τὸ χρωματίζειν. Ἀπεκρίθη τὸ δεύτερον, προσθέσας ὅτι ὁ Μιχαήλ Ἀγγέλως ἦτο ἐξοχὸς καλλιτέχνης, ἀλλὰ δὲν ἤξευρε νὰ χρωματίζῃ.

Ἀς ἴδωμεν τώρα καὶ κρίσεις νεωτέρων τεχνοκρίτων. Ὁ Siret ἐν τῷ Ἱστορικῷ λεξικῷ τῶν ζωγράφων γράφει: «.....Ὁ πρῶτος πίναξ ἐν ἐξωγραφίᾳ» σεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν εἶνε ἡ Διανομή τοῦ ἱματισμοῦ τοῦ Ἰησοῦ, καθ' ὅλα ἐργασμένος μετὰ τὸν ὠραίον τρόπον τοῦ Tiziano. Ὁ Greco ἐφῆρμεσεν ἀκολουθῶς φανταστικὴν τεχνοτροπίαν, χρωματισμὸν ὑπόφαιον, χλωμὸν, ὁ ὅποιος μεταμορφώνει τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ εἰς φαντάσματα. Μέγας ὅμως πάντοτε, στερεὸς ὁ χρωστήρ του, καὶ γεμάτος ἀπὸ ἐπιστήμης καὶ δύναμιν ὁ χρωματισμὸς του.» Ὁ Viardot εἰς τὰ Θαυμάσια τῆς ζωγραφικῆς, ἀποφαίνεται ὅτι: «.....τὰ χρίστα μετέβαλλε τεχνοτροπίας μεταχειριζόμενος τρέπον φανταστικῶς σχεδίου, ὑποφαίου καὶ ὠχροῦ χρωματισμοῦ, ὥστε οἱ ἄνθρωποι αὐτοῦ ὁμοιάζουν πρὸς σκοιάν. Ἰδιότης ἰδιοτρόπου καὶ νοσήδους τεχνοτροπίας, ἣν εἶδε καὶ εἰς τὴν μορφήν, μικρονομήν» ὑπεράνω πάσης λογικῆς ἀναλογίας. Ἐὰν τὸ ἀποπλῆ-» νηθὲν τῶν λαντον, εἶνε ἐπίσης ὠφέλιμος πρὸς μελέτην, καὶ ὡς τὸ ὀρθορρονούν, ὁ Greco εἶνε ἄξιος μνείας...»

Ὁ Solvay εἰς τὴν Ἰσπανικὴν τέχνην γράφει: «.....Ἰσως ἦτο ἀληθῶς παράφρων, ἀλλὰ διὰ τῆς» τοιαύτης του παραφροσύνης ἐδοξάσθη. Τὴν δόξαν του ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ τᾶξωμεν εἰς ὕψος ἀνώτερον τοῦ δέοντος. Τοῦ Θεοτοκοπούλου ἡ θέσις δὲν εἶνε εἰς τὴν πρωτίστην σειράν τῶν μεγάλων ζωγράφων...» «...Τὸν παράδοξον τοῦτον καλλιτέχνην πρέπει νὰ με-» λετήσῃ τις ἰδίως εἰς τὰς μεγάλας συνθέσεις του:» Ἐκεῖ ἀποκαλύπτεται ὡς ζωγράφος πρώτης τάξεως,» τὰ δὲ μεγάλα του προτερήματα ἐπισκιάζουν τὰ ἐ-» λαττωμάτα του... Ὀλίγην περισσοτέραν τέχνην ἂν» εἶχε, καὶ ὀλίγην περισσοτέραν κρίσιν, θὰ κατελέγετο» μεταξὺ τῶν μεγίστων καλλιτεχνῶν..... Ὑπὸ τὴν» πτεράν ἐπιδερμίδα τῶν προσώπων του, δὲν ρεεῖ αἷμα.» Οἱ ἄνθρωποι του ὁμοιάζουν πρὸς φαντάσματα. Πῶς» ὃ ἐξαίρετος αὐτὸς χρωματιστής, ὁ μαθητὴς τοῦ» Tiziano κα ὠρθῶς νὰ χάσῃ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν» πρὸ αἴσθημα τοῦ χρώματος; Τί ἐπιδιώκει τοῦτο ζη-» ῳτῶν ν' ἀναφανῇ ἐξ ἀντιθέτου διάφορος τοῦ ὅ,τι κατ'» ἀρχὰς ἦτο.....» Εἰς τὴν παλέταν τοῦ Θεοτοκο-» πούλου, ἦν κρατῇ ὁ ἴδιος εἰς τὴν προσωπογραφίαν» του, ὁ Solvay ἀνεκάλυψε τὰ πέντε χρώματα, τὰ» μόνὰ τὰ ὅποια μετεχειρίζετο. Λευκόν, vermillon,» laque de garance, vert jaune καὶ noir d'ivoire» Ὁ Tiziano, ὁ διδάσκαλός του, ἔλεγεν ὅτι ὁ ζωγρά-» φος πρέπει νὰ γινώσκῃ καλὰ τρία χρώματα, τὸ κόκ-» κινον, τὸ μαῦρον καὶ τὸ λευκόν, καὶ τὰς παραγωγὰς» των καὶ ὅταν ἐξεργάζεται τὰς σάρκας, δὲν πρέπει νὰ» ἐλπίσῃ τὴν ἐπιτυχίαν παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ πολλῶς νὰ» τὰς ἐπεξεργασθῇ μετὰ βελατούρας. Ὁ μέγας αὐτός» Βενετός, ὅστις ὑπὸ ἔσπιν χρωματισμοῦ, εἶνε ἀγαν-» τιρρήτως ὁ πρῶτος ζωγράφος, μετεχειρίζετο ὀλίγιστα» χρώματα, καὶ παρηγόρει ὅτι τὸ κόκκινον πλησιάζει» τὰ ἀντικείμενα, τὸ κίτρινον κρατῇ τὰς ἡλιακὰς ἀκτί-» νας, τὸ κυανὸν σκιάζει καὶ εἶναι κατ'ἀλλήλῃ διὰ» δυνατὰ σκοῦρα. Καὶ ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ὅστις κατόρ-» θωσε τὴν ἐντελὴ ἁρμονίαν τῶν τριῶν τούτων χρωμά-» των, καὶ τὴν ἁρμονίαν τούτων. Ὡς παρατηροῦσιν οἱ» τεχνοκρίται, οὐδεὶς τὴν ἐπέτυχεν, οὐδὲ ὁ Rubens

τοῦ ὁποίου ὁ κόσμος θαυμάζει τὸ μαγευτικὸν τῶν χρωμάτων.

Τὴν ἐξηγήσιν λοιπὸν τοῦ χλωμοῦ χρωματισμοῦ τοῦ Θεοτοκοπούλου, ἣν μᾶς δίδει ὁ Solvay δὲν εἶνε ἐπιτυχής, διότι τὸ αἴτιον δὲν εἶνε ἐν τῶν πάντε χρωμάτων, τὰ ὅποια διέκρινεν εἰς τὴν παλέταν, ἣν ἐκράτει εἰκονίζων ἑαυτὸν ὁ Θεοτοκοπούλος, ἀλλὰ ἐν τῆς ἰδιοτρόπου ἀναμίξεως αὐτῶν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὰς ἀποχρώσεις τῆς sui generis τεχνοτροπίας του.

Ἀλλ' ὡς ὀρθῶς παρατηροῦσι πολλοὶ τεχνοκρίται, ἐὰν ὁ χρωματισμὸς ἦτο τερωδής, ὑπάρχει ζωὴ εἰς τὴν ἔκφρασιν, διότι, ὡς ἀποφαίνεται ὁ Laudrin: «κατεῖχε τὸ μυστικὸν νὰ ἀπεικονίζῃ τοὺς στοχασμούς» των εἰς τὸ βλέμμα των... μεθ' ὅλας τὰς παραφο-» ρὰς τοῦ χρωστήρος του. μελόνότι τὰ ἔργα του ἐν» νγένει δὲν εἶνε τοιαῦτα, ὥστε νὰ ἐπισύρουν τὸν θαυ-» νημασμὸν τοῦ πλήθους, ὁ Greco ὑπῆρξεν εἰς τῶν» μεγίστων ζωγράφων τῆς ἐποχῆς του.....»

Ἡ ἐνκομία τοῦ χρωστήρος τοῦ Θεοτοκοπούλου ἦτο ἴση πρὸς τὴν γονιμότητα. Διὸ ἐξωγράφησε πολλὰ ἔργα. Ἡ φιλοπονία του δὲν περιορίζετο εἰς τὸ ζωγραφίζειν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα καλλιτεχνικὰ ἔργα. Εἰς Βενετίαν ἦτο τότε ἐν ἀκμῇ ἡ ξυλογραφία καὶ ὁ Θεοτοκοπούλος τοσοῦτον ἐπέδωκεν, ὥστε ὁ Tiziano ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν γόραξιν πολλῶν ἔργων του. Ἐκ τῶν ξυλογραφίῶν τοῦ Θεοτοκοπούλου ἀναφέρονται εὐφώνως ἡ εἰς δώδεκα μεγάλα φύλλα παριστώσα τὴν διάβασιν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὑπὸ τοῦ Φαραῶ. Τῆς ἀρχιτεκτονικῆς του δεινότητος δείγμα εἶνε ὁ ναὸς καὶ τὸ μοναστήριον τῶν καλογραφῶν τοῦ Ἀγίου Δομηνίκου Silos. Τοῦ μοναστηρίου τούτου αἱ ζωγραφίαι καὶ τὰ γλυπτικὰ εἶνε ἔργα τοῦ μεγάλου Κρητὸς καλλιτέχνου. Ὁκοδόμησεν ἐν Μαδρίτῃ τὸ φροντιστήριον τῆς Δόνας Μαρίας τῆς Ἀραγοναίας, ὅπου ὑπάρχουν καὶ ζωγραφίαι του. Ἐν Τολέδῳ ὠκοδόμησεν τὸν ναὸν καὶ τὸ μοναστήριον τῶν καλογραφῶν Δομηνικανῶν καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ δημοτικοῦ Συμβουλίου. Ἐν Ἰλδέσκῃ ὠκοδόμησεν τὸν ναὸν καὶ τὸ νοσοκομεῖον τοῦ ἐλέους. Προσέτι διὰ τὸν ναὸν τοῦτον ἔγλυψε τὰ ἀγάλματα δύο προφητῶν. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Φραγκισκανῶν, ὅπου ὑπάρχει καὶ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἀπὸ αὐτὸν ἐξεργασθεῖσα, φαίνονται δύο μνημεῖα ἐγεγνημένα εἰς τιμὴν Γεδεῶν τοῦ Kinojosa καὶ Αἰκατερίνης Βηλάσκου, συζύγων καὶ κλητόρων τοῦ μοναστηρίου· πάντα ταῦτα εἶνε ἔργα τοῦ ἡμετέρου Θεοτοκοπούλου.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΣΠ. ΔΕ—ΒΙΑΖΗΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ

Δύο εἰδῶν συγγραφεῖς εἶνε μεγαλοφρεῖς Ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι σκέπτονται καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι κάμουν νὰ σκέπτονται οἱ ἄλλοι.

★

Ἡ ἔρημος εἰκάει τὸν νομάδα. — Ὁ ὠκεανὸς, τὸν ναύτην.— Τὸ ἄπειρον, τὸν ποιητὴν.

★

Γελᾶν: Ὁ κόσμος γελᾷ μαζί μὲ σὰς... Κλαίειν: Ὁ κόσμος γελᾷ χωρὶς εὐδᾶς.

★

Ἡ κολακεία εἶνε ἡ δύναμις τῶν ἀδυνάτων.